

Kapitel 19

Historiens videre forløb

*Overalt synes mig, at den Lovgiver
handlede billigere, som lod halv
Straf blive Kvinders Lod, end den,
som bestemte deres Arv til det
halve imod Mændene.*

Chr. Colbjørnsen, 1800

Skillingwise om Marie Winter

nok stået bagved dem«. Altså blev Ane Cathrine henrettet, men hun slap for at få hovedet sat på en stage.

Barnedrab og fødsel i dølgsmål var stadig kriminalpolitiske problemer, der optog den enevældige konge og hans embedsmænd. Den i 1800 nedsatte Kriminallovkommission havde blandt sine medlemmer generalprokurør Chr. Colbjørnsen. I sit første indlæg til kommissionen beskrev han sin »melidenhed og skræk« ved at forestille sig

den svage, forførte kvinde, omringet af smerter, beskæmmelse og armod, at lægge mordisk hånd på sit uskyldige foster, som hun ville have kærligt omfavnet i sine moderate arme, dersom hun ikke var blevet nedstyrtet i fortvivlelse, og medynk selv havde drevet hende til at forkorte dets lidelser ved en mildere død end hunger og mangel.

Colbjørnsens udtalelse var fremsat i sammenhæng med et forslag om at afskaffe bøderne for almindeligt lejermål, men medførte øjensynlig, at kommissionen også drøftede straffen for barnedrab og fødsel i dølgsmål og foreslog dødsstraffen herfor ophævet.

Kriminallovkommissionens arbejde fik ikke lovgivningsmæssige følger. Dødsdomme for overtrædelse af Danske Lov 6-6-7 og 8 blev stadig afsagt. Halvdelen af alle drabsager for Højesteret angik de to forbrydelser. Men lige så sikker var også kongens efterfølgende benådning.

Sagen blev taget op flere gange i den følgende tid. I 1815 blev det fra Danske Kancellis side fremhævet, at inkomsekvensen mellem lovens hårdhed og mildheden i praksis var uheldig. Man henstillede til kongen at lade bestemmelsen om fødsel i dølgsmål formilde, men til gengæld indskærpe bestemmelsen om egentligt barnedrab og tilkendegive, at benådning herfor ikke ubetinget kunne forventes. Noget sådan skete ikke.

Tidens store retslærde, A.S. Ørsted, beskæftigede sig også med barnedrab og fødsel i dølgsmål. I en afhandling fra 1819 gav han udtryk for, at loven gik for vidt i sin strenghed, når den satte dødsstraf for fødsel i dølgsmål, hvormod han fandt det nødvendigt at opretholde denne straf for forsætligt barnedrab. I 1830'erne og 1840'erne var han ophavsmand til ordlyden af flere straffelovændringer, men selv om han flere gange fremhævede det nødvendige i en reform af reglerne om barnedrab og fødsel i dølgsmål, blev de ikke medtaget i nogen af

Ane Cathrine Andersdatter var den sidste kvinde, der blev henrettet i Danmark. Det skete den 12. december 1861 på Rødovre mark. Som 23-årig ugift tjenestepige havde hun født sit første uægte barn, hvis far var herregårdsforvalter. Efter forgyves at have anmodet ham om hjælp til at forsørge barnet, så hun efter eget udsagn ingen anden udvej end at dræbe det. Da var han i øvrigt forsvundet til Sverige. Godt to år senere fødte hun påny. Denne gang var faderen en karl på gården, hvor hun tjente. Han brød sit ægteskabsløfte og behandlede hende med hårdhed. Hun turde derfor ikke bede ham drage omsorg for barnet og besluttede at drukne det.

I 1857 fik Ane Cathrine sit tredje uægte barn, som barnefaderen lod vokse op hos sin mor. Endelig fødte hun igen et barn i 1861. Hun var nu 31 år. Faderen var den samme som i 1857, men hun holdt sit nye svangerskab skjult for ham, fordi han øjensynlig ikke agtede at gifte sig med hende. Tre uger efter fødslen druknede hun sit fjerde barn i en brønd.

På grund af den relativt lange tid, der var gået mellem fødslerne og drabene, var der ikke tale om egentligt barnedrab efter Danske Lov 6-6-7. Ane Cathrine blev derfor dømt efter bestemmelsen om overlagt drab i Danske Lov 6-9-1 og forordning af 4. oktober 1833, der dog ligeledes hjemlede halshugning og hovedet sat på en stage.

Højesteret stadfæstede dødsdommen, men indstillede med stemmerne 8-2 til benådning. P.C.N. Buch, der netop var blevet udnævnt til dommer i Højesteret, beskriver i sine erindringer, hvorledes det var »med stærk bevægelse, jeg som første voterende stemte for livsstraf, som måske ville blive fuldbyrdet«. Justitsminister Casse fik ifølge Buchs beretning overbevist Frederik VII om, at de begåede forbrydelser var så oprørende, at der ikke burde finde nogen benådning sted. Efter sigende var kongen dog noget modstræbende og kaldte siden Casse »den bøddel«. Også i Højesteret havde Casses adfærd vakt harme. Buch tilføjede, at de anførte benådningsgrunde unægtelig ikke var stærke, men »utilbøjelighed til at halshugge en kvinde har

disse love.

Først med straffeloven af 1866 skete der ændringer. De to straffelovkommissioner fra 1850 og 1859 havde begge foreslået dødsstraffen afskaffet for såvel barnedrab som fødsel i dølgsmål. Under behandlingen af forslagene kom det både i Folketinget og Landstinget til lidenskabelige debatter om dødsstraffen i almindelighed. På den ene side var der medlemmer, der ønskede den helt afskaffet. På den anden side hævdede der sig røster for at opretholde den i flere tilfælde, end straffelovudkastet foreslog. Dog synes der ikke fra nogen side at være rejst indvendinger imod dens afskaffelse for såvel barnedrab som fødsel i dølgsmål. I en betænkning, som blev afgivet af et landstingsudvalg, hed det for eksempel:

Den betydelige nedsættelse af straffen, der i Danske Lov 6-6-7 er sat til skærpet dødsstraf, billiges vistnok ganske af den almindelige reitsanskuelse, og domstolene har også stedse vist den størst mulige skånsel imod disse ulykkelige personer.

Efter næsten 200 års eksistens fik Danske Lovs 6. bog om misgerninger endelig en afløser. Almindelig borgerlig Straffelov blev vedtaget til ikrafttræden den 1. juli 1866 efter de nye demokratiske regler, som var blevet indført med Grundloven af 1849.

Reglen i Danske Lov 6-6-7 blev delt i to. Der blev sondret imellem, om barnet var kommet til verden eller endnu befandt sig i »moders liv«. Der blev med andre ord skelnet mellem barnedrab og fosterfordrivelse.

Barnedrab skulle straffes med fra 2 til 12 års strafarbejde eller, hvis drabet var sket på baggrund af en beslutning truffet før fødselen, med strafarbejde fra 4 år indtil på livstid. Straffen for fosterfordrivelse var indtil 8 års strafarbejde både for kvinden selv og for den, der bistod hende. Den sidste bestemmelse skelnede ikke mellem ægte og uegte besvangreiser.

I bestemmelsen om fødsel i dølgsmål blev Danske Lovs lovsformodning afskaffet. At barnet var blevet borte eller fundet dødt, skulle ikke længere i sig selv være bevis for forsætligt drab. Hertil kom en ny bestemmelse om såkaldt »uforsvarlig omgang« ved barnefødsel. Begge regler omfattede kun den uden for ægteskab besvangerede kvinde. Straffen var sat til forbedringshusarbejde i henholdsvis højest 6 og højest 2 år, eller under formildende omstændigheder almindeligt fængsel i henholdsvis mindst 4 måneder og mindst 2 måneder.

Ved Vedelsborg birketings dom af 24. marts 1866 var Maren Madsen blevet dømt til at miste sin hals og hendes hoved at sættes på en stage for fødsel i dølgsmål. Lige til det sidste var dommerne nødt til at følge Danske Lovs bestemmelser. Da sagen kom for Landsoversamt Hof- og Stadsretten den 6. juli 1866, var den nye straffelov lige trådt i kraft. Den bestemte, at den endelige påkendelse skulle ske efter de nye regler. I stedet for dødsstraffen blev Maren dømt til forbedringshusarbejde i 5 år. Den 8. oktober 1866 stadfæstede Højesteret denne dom. Maren Madsen var den sidste barnemorderske, der blev stillet for retten, mens de gamle regler endnu gjaldt.

Selv om reglerne var ændrede, var omstændighederne ved forbrydelserne det ikke. Gennem hele 1800-tallet indeholdt sagerne om barnedrab og fødsel i dølgsmål faktiske oplysninger, der ganske svarer til forholdene i 1700-tallet. De dømte var stadig tjenestepiger, og de udlagte barnefædre var stadig tjenestekarle eller håndværkersvende. Som i 1700-tallet foregik fødslen ofte i kvindens seng i et kammer, hvor også andre sov. I et tilfælde fra 1872 havde kvinden barneligt liggende i sengehalmen i 3 uger, før hendes madmor fandt det.

Selv om det ikke var usædvanligt, at kvinderne havde født flere børn, må man dog gå ud fra, at Marie Winters skæbne var et særtilfælde. Hun var født i Sverige i 1841. I 1866 var hun i Karlstad blevet idømt 5 års strafarbejde for at have dræbt sit uegte fødte drengebarn ved straks efter fødslen at have holdt det i et kar med vand. Efter udståelsen af denne straf kom hun i 1871 til Danmark. I sommeren 1873 tjente hun i Nakskov, hvor hun blev besvangret. I begyndelsen af 1874 rejste hun til København og fik plads, hvorfra hun dog blev bedt om at flytte den dag i marts, da fødslen gik igang. Efter at have opholdt sig i Fødselstiftelsen i 14 dage, tog hun barnet med tilbage i tjenesten. Hun fik besked på, at hun ikke kunne beholdt det, og fik af sin husbond tilladelse til at rejse til Malmø for at sætte det i pleje. Inden hun nåede så langt, gik det op for hende, at hun med sin løn på 8 kr. om måneden og uden at kunne forvente hjælp fra barnefaderen ikke var i stand til at udrede plejepenge. Efter at have vandret rundt i København til ud på aftenen, druknede hun barnet i Stadsgraven på Amager, hvor der næsten et halvt år senere blev fundet et stærkt forrådneth barnelig, som ikke kunne identificeres.

I foråret 1875 blev Marie Winter besvangret af en karl, der kort efter forlovede sig med en anden og udvandrede. Under dette svan-

gerskab tjente hun flere forskellige steder i København, indtil hun i januar 1876 indlogerede sig i en gæstgivergård. Da hun ved midnatstid natten mellem 21. og 22. januar mærkede fødslen nærme sig, vandrede hun ud til Ladegårdsåen. Liggende på jorden fødte hun uden særlige smerter et dregebarn, som hun mærkede var levende. Hun druknede det i åen, svøbte det sammen med efterbyrden ind i noget tøj og vandrede tilbage til København. Hun gik omkring hele dagen, indtil det blev mørkt. Fra Langebro kastede hun pakken med liget i vandet, hvor det ikke senere blev fundet.

Fra slutningen af januar 1876 fik Marie Winter plads på en gård i Førslev sogn. Næste sommer blev hun besvangret af en karl, der tjente samme sted, og kort efter forlod hun pladsen. Karlens var rejst til Sverige. Efter at have tjent forskellige steder var hun i begyndelsen af marts 1877 atter i København, hvor hun på fæstekontorets foranledning blev indlogeret i et gæstgiveri i Vestergade. Hun delte kammer, men ikke seng med en anden kvinde. Uden at denne bemærkede det, fødte Marie om natten et pigebarn, som hun gik ud og druknede i et kar vand i gæstgiveriets gård. Ligesom sidst pakkede hun liget ind og kastede det i vandet fra Langebro. Heller ikke dette lig blev senere fundet.

Atter tjente hun flere forskellige steder, indtil hun i sommeren 1878 blev gravid med en medtjener. Begge forlod kort efter pladsen, og han var ikke senere at finde. Hun flyttede flere gange, og i februar 1879 brugte hun sine sidste penge på at overnatte i forskellige logihuse i København. Den 17. februar om aftenen så hun ingen anden udvej end at tage mod et tilbud om at overnatte hos en arbejdsmand på Christianshavn. Efter at de havde haft samleje, fik hun veer. Skønt han søgte at forhindre hende i det, gik hun ved midnatstid ud på gaden, hvor hun et kvarter senere stående fødte et pigebarn, som hun svøbte i sit skørt. Efter i bidende kulde at have vandret rundt i byens gader i omkring 3 timer med barnet, blev hun af en betjent bragt på politistationen, hvor det blev konstateret, at barnet var død.

Ved Højesterets dom af 17. oktober 1879 blev hun frifundet for dette sidste forhold, idet hendes forklaring om ikke at have haft til hensigt at føde i dølgsmål eller dræbe barnet blev lagt til grund. De andre begivenheder kom ikke frem ved denne lejlighed.

Efter at være blevet løsladt fra varetægtsfængslet havde Marie Winter en del pladser. Fra maj til november 1880 tjente hun, der nu var

nær ved 40 år, på en gård i Skovlunde, og endnu engang blev hun besvangret af en karl, som hun tjente sammen med. Fra december 1880 til maj 1881 opholdt hun sig på Lolland. Da denne fødsel i juni 1881 nærmede sig, boede hun hos en kone i Farvergade i København. Under foregivende af at ville føde i Fødselsstiftelsen forlod hun sit logi og fødte sit barn ved Ladegårdsåen, hvor hun druknede det. De følgende 8 dage flakkede hun om i nærheden, men vendte så tilbage til Farvergade, hvor værtinden imidlertid fattede mistanke. Hun blev anholdt, erkendte sig skyldig i barnedrab og fortalte om alle de foregående forhold.

Sagen blev pådømt af Københavns amts nordre birks ekstraret den 22. november 1881 og dommen senere stadfæstet af Landsøver- samt Hof- og Stadsretten og Højesteret. Den lød på dødsstraf efter straffelovens bestemmelse om overlagt drab, idet forholdet fra 1874 var omfattet af denne bestemmelse. Straffen for de tre egentlige barnedrab var indbefattet heri.

Dødsdommen blev ikke fuldbyrdet. Samtlige voterende i Højesteret stemte for benådning, og ved kongelig resolution af 30. juni 1882 blev straffen ændret til tugthusarbejde på livstid. Marie Winter blev løsladt efter næsten 16 års forløb, idet hun den 6. april 1898 fik reststraffen eftergivet. Hendes videre skæbne er ukendt.

I mange af 1800-tallets sager fremgår det, at kvinderne ikke kunne forvente nogen hjælp fra barnefædrene. Muligheden for at få bidrag udbetalt gennem det offentlige blev først indført i 1888. Som i 1700-tallet indtog fædrene en lidet flatterende rolle. Med forbehold for kvindernes eventuelle falske angivelser kan det konstateres, at de fleste mænd gjorde sig usynlige.

Kvindernes håbløse sociale situation har formentlig påvirket Højesteret (og underretterne), der lige fra 1866-lovens ikrafttræden udmålte straffe i den laveste ende af strafferammerne. Den første sag, der kom til pådømmelse efter de nye regler, er omtalt ovenfor. Den endte med 5 års forbedringshusarbejde, selv om forholdet blev bedømt efter den strengeste del af barnedrabsbestemmelsen, der havde et minimum på 4 års strafarbejde og et maximum på livstid.

I perioden 1. juli 1866 til 31. december 1870 blev der i hele landet domfældt i alt 21 kvinder for barnedrab. Halvdelen slap med under 4 års forbedringshusstraf. I samme periode var der 59 domfældelser for fødsel i dølgsmål og uforsvarligt forhold i øvrigt. Kun én faldt ud til

højere straf end 3 års forbedringshus, og 29 lød på korte fængselsstraffe.

Sagen om Marie Winter peger i retning af, at der var en del skjult kriminalitet også i 1800-tallet. De første tre barnedrab, som hun havde begået i Danmark, blev ikke opdaget, før hun selv tilstod dem efter drabet på det femte barn. Inden da havde politi og domstole behandlet hendes fjerde forhold uden anelse om de tre foregående. To af barnelignene blev aldrig fundet, og et tredje var i en sådan tilstand, at en identifikation var umulig.

Mængden af pådømt kriminalitet er lettere at belyse. I sidste halvdel af 1800-tallet blev der udarbejdet udførlige kriminalstatistikker. For de tre femårsperioder 1871-75, 1876-80 og 1881-85 så domfældelsestallene for kvinder således ud:

Barnedrab (lovens § 192): henholdsvis 38, 51 og 56.

Fosterfordrivelse (lovens § 193): henholdsvis 24, 45 og 50.

Fødsel i dølgsmål m.v. (lovens §§ 194-195): henholdsvis 47, 39 og 60.

Til sammenligning kan nævnes, at der i samme perioder blev dømt henholdsvis 24, 25 og 28 mænd og 11, 16 og 16 kvinder for forsættigt manddrab.

Ifølge folketællingen i 1870 var der i hele landet 184.650 ugifte kvinder i den fødegygtige alder mellem 16 og 40 år. Det samlede antal domme efter straffelovens §§ 192-195 i perioden 1871-75 var 109, eller gennemsnitligt 22 om året. Dette giver 12 domfældelser pr. 100.000 kvinder eller 0,12 0/00. Sammenholdt med de tilsvarende udregninger for 1700-tallet i kapitel 9 kan der konstateres en betydelig stigning.

Denne stigning dækker næppe over en reel forøgelse af antallet af barnedrab m.m. For det første er udregningerne for 1700-tallet formentlig baseret på for lave domstal. Men den væsentligste del af forklaringen er nok, at der blev opdaget færre forbrydelser i 1700-tallet. Statens kontrolforanstaltninger var mindre udviklede, befolkningstætheden og dermed den almindelige kommunikation mellem folk var ringere, store områder af landet var endnu uopdyrkede, og skjulestederne var dermed talrige. Disse forhold ændrede sig op igennem 1800-tallet.

Endelig skal der gøres opmærksom på den forskel i tallene fra de to århundreder, at godt 1/5 af forholdene i 1800-tallet drejede sig om

fosterfordrivelse, mens der ingen fandtes af denne kategori i 1700-tals materialet. Dette kan være begrundet i, at kvinderne og deres hjælpere først op igennem 1800-tallet fik den rent tekniske viden, som var en forudsætning for med held at foretage svangerskabsafbrydende indgreb. Men naturligvis kan også denne forskel være et spørgsmål om større eller mindre opdagelsesrisiko til forskellig tid.

Grundloven af 1849 havde stillet en retsplejereform i udsigt. Genem hele resten af århundredet blev der arbejdet hermed. Men først i 1916 lykkedes det at få vedtaget en ny retsplejelov, der trådte i kraft den 1. oktober 1919. Det skulle vise sig, at den nyindførte nævningeinstitution gav anledning til problemer i forbindelse med barnedrab og fødsel i dølgsmål.

I 1925 dræbte den 32-årige Karen Pedersen sit uden for ægteskab fødte barn. Hun havde i forvejen to med forskellige fædre avlede børn på 13 og 7 år. I en årrække havde hun været husbestyrerinde for sin far, der var enkemand. Han havde meddelt hende, at han ikke også ville have det tredje barn i huset. I toget på vej hjem fra Fødselsstiftelsen kvalte hun det derfor. Hun blev dømt til 4 års forbedringshusarbejde efter den milde del af barnedrabsbestemmelsen.

Denne afgørelse var usædvanlig. Karens barn havde været 15 dage gammelt, da hun dræbte det. Barnedrabsbestemmelsen omfattede fortsat kun drab begået under eller umiddelbart efter fødslen. Hun var derfor blevet tiltalt efter de strengere manddrabsbestemmelser, der stadig hjemlede dødsstraf. På forsvarerens foranledning blev der subsidiært stillet spørgsmål til nævningerne om overtrædelse af barnedrabsbestemmelsens milde del, der handlede om drab begået uden forud fattet forsæt. Til trods for, at anklager protesterede mod denne »urigtige forståelse af straffeloven«, svarede nævningerne nej til anvendelsen af de almindelige manddrabsbestemmelser, men ja til den sidste. Derved blev det muligt at udmåle så lav en straf.

I 1927 og 1928 skete der hel eller delvis frifindelse af kvinder, der efter det oplyste klart havde begået barnedrab eller fødsel i dølgsmål. Sammen med en række fosterfordrivelsessager, hvor nævningerne fulgte forsvarerens påstand og frifandt, fordi indgrebet var sket inden for de første 3 måneder af svangerskabet, skabte disse nævningekendelser en voldsom kritik og diskussion i offentligheden. Debatten kom til at dreje sig såvel om nævningeinstitutionen i almindelighed

som om nævningernes og forsvarerens fortolkningsret i særdeleshed.

Allerede i 1905 var den første kommission til revision af straffeloven blevet nedsat. I den betænkning, der kom i 1912, var begrebet »fødsel i dølgsmål« ikke medtaget, og reglen om barnedrab var formuleret som en strafnedsættelsesgrund i forhold til almindeligt manddrab. Den skulle gælde for drab på både ægte og vægte børn.

I 1917 forelå der en ny betænkning, der var udarbejdet af professor Carl Torp. Forslagene til barnedrabs- og fosterfordrivelsesbestemmelser havde væsentligt lavere strafferammer end både straffeloven af 1866 og det første udkast.

Den sidste kommission blev nedsat i 1917 og afgav betænkning i 1923. Med hensyn til formuleringen af en barnedrabsbestemmelse havde kommissionen delte mening i et flertal og et mindretal. De to grupper var enige om at sætte maximumstraffen til 8 års fængsel med mulighed for strafbortfald ved forsøg, der ikke havde påført barnet skade. Uenigheden drejede sig om, hvorvidt de subjektive betingelser for at bedømme barnedrab mildere end almindeligt manddrab bevisligt skulle være til stede i det konkrete tilfælde og derfor burde medtages i lovens ordlyd. Flertallet, der gik ind herfor, ville have en bestemmelse, der lød:

Dræber en moder i nød, af frygt for vanære eller under påvirkning af en ved fødslen fremkaldt svækkelse, forvirring eller rådvildhed sit barn under eller straks efter fødslen, straffes hun med fængsel indtil 8 år.

Mindretallet foretrak en bestemmelse af følgende indhold:

Dræber en moder sit barn under eller straks efter fødslen, straffes hun med fængsel indtil 8 år.

Mindretallet mente, at en bevisbedømmelse af kvindens psykiske tilstand under eller straks efter fødslen ville blive »ørkesløs«.

Kommissionsudkastet gennemgik i de følgende år adskillige behandlinger og ændringer i Rigsdagen. I det andet regeringsforslag, som blev fremsat i 1929, var barnedrabsbestemmelsen blevet ændret, således at strafmaximum nu var sat til 4 års fængsel. Begrundelsen var de erfaringer, man havde haft med nævninger, der frifandt hellere end at overlade kvinden til en streng strafudmåling, som de ingen indflydelse havde på. Den radikale justitsminister Zahle sagde:

Man må jo bringe straffeloven således i overensstemmelse med

den offentlige mening i landet, at det ikke skal være umuligt for nævningerne både at følge deres samvittighed og lovens røst – de skal kunne falde sammen.

Resultatet blev en maximumstraf på 4 års fængsel med det almindelige minimum på 30 dage, men det blev udsat for skarp kritik fra den politiske højrefløj. Gårdejer Svend Nielsen fra partiet Venstre afholdt sig fra at stemme ved den nye straffelovs vedtagelse med blandt andet denne begrundelse:

Når man sætter en måneds fængsel som eventuelt passende straf for at dræbe et barn, så vurderer man ikke i det nuværende samfund et barns liv til ret meget, så har man efter mit skøn sat hensynet til den nuværende slægts behagelighed og nydelse foran hensynet til slægtens beståen, og jeg tror ikke, at det er rigtigt eller klogt, at rigsdagen gennem loven giver udtryk for en sådan opfattelse. Jeg tror ikke på, at et slægtled, der er nået til dette standpunkt, skal se sin fremtid i møde med store forventninger, thi det er ganske afgjort, at det er et tegn på, at det er en slægt i nedadgående.

I forbindelse med den nye straffelov blev det nødvendigt at ændre visse af retsplejelovens regler. Det første forslag til nye nævningeregler var formuleret således, at barnedrab og fosterdrab (svangerskabsafbrydelse) faldt udenfor. Især fra konservativ side havde man ønsket at indskrænke nævningernes kompetence mest muligt først og fremmest på grund af de tidligere nævnte tvivlsomme nævningekendelser.

Under udvalgsbehandlingen blev barnedrab og fosterdrab på socialdemokratisk og radikal foranledning igen medtaget under nævningernes kompetence. I udvalgsbetænkningen blev der givet udtryk for, at de kritisable frifindelser nu kunne undgås, fordi de nye bestemmelser i straffeloven gav adgang til en meget mild behandling af de pågældende forbrydelser. Nævningerne fik desuden mulighed for at udtale sig om formildende omstændigheders tilstedeværelse.

Denne ordning blev vedtaget i 1932, men undgik ikke en konservativ salut. Generalauditør Pürschel sagde fra Folketingets talerstol:

Den vedtagelse, man har foretaget i det høje Landsting, hvorved man har ført disse sager ind for nævningeinstitutionen igen, betyder i virkeligheden dette, at den danske rigsdag har overladt til nævningeinstitutionen at gennemføre den straffelov, der er vedtaget med omtrent enstemmighed i rigsdagen, på et punkt, hvor

denne institution . . . har erklæret, at den ikke vil respektere lovens ord. . . Jeg anser det for en stor ulykke, og derfor ønsker jeg at understrege, at det, der sker ved denne lejlighed her, er det forenede demokratis sejr.

. . . .

I nutiden kan ungdommen tømme nydelsens bæger til bunds, uden at hun behøver at skræmmes af udsigten til at få et barn, og uden at han behøver at generes af ubehagelige tanker om alimenterationsbidrag. Fosterfødriksen venter, og skulle det virkelig gå så galt, at der dog kom et barn ud af det, så har man jo den frelsende nævningeinstitution, som klarer de vanskeligheder, der kunne opstå ved en alt for rigorøs fortolkning af straffeloven overfor disse sympatiske unge mennesker, som har gjort sig skyldige i et uskyldigt barnemord.

Reglerne i den nye straffelov, der trådte i kraft den 1. januar 1933, kom til at lyde:

§ 238. Stk. 1. Dræber en moder sit barn under eller straks efter fødslen, og det må formodes, at hun har handlet i nød, af frygt for vanære eller under påvirkning af en ved fødslen fremkaldt svækkelse, forvirring eller rådvildhed, straffes hun med fængsel indtil 4 år.

Stk. 2. Er forbrydelsen ikke fuldbyrdet, og har handlingen ikke påført barnet skade, kan straf bortfalde.

§ 251. En kvinde, der ved sin barnefødsel på uforsvarlig måde udsætter barnet for alvorlig fare, straffes med hæfte, ikke under 60 dage, eller med fængsel indtil 1 år. Straffen kan nedsættes eller bortfalde, hvis barnet lever uden at have taget skade.

Disse regler gælder stadig. Men hertil kom i 1933 en bestemmelse om fosterdrab (svangerskabsafbrydelse), hvor kvinden selv kunne straffes med fængsel indtil 2 år og hendes hjælper med fængsel indtil 4 år eller under skærpende omstændigheder indtil 8 år. Kun hvor der forelå en egentlig nødsituation som for eksempel, når et indgreb var nødvendigt for at redde moderens liv, var der mulighed for straf-frihed.

Allerede før straffelovens ikrafttræden var der imidlertid blevet nedsat en kommission, som skulle se på, i hvilken udstrækning svangerskabsafbrydelse burde gøres strafrit. Begrundelsen var blandt andet, at der blandt læger var stor uenighed om, hvornår hensynet til

kvindens liv indicerede abort.

I 1939 blev straffelovens bestemmelse om fosterdrab erstattet af loven om foranstaltninger i anledning af svangerskab. I den var der tre indikationer for lovlig svangerskabsafbrydelse: En medicinsk (fare for kvindens liv eller for en varig og betydelig forringelse af hendes helbredstilstand), en etisk (besvangrelsen sket ved blodskam eller voldtægt) og en eugenisk (fare for, at barnet på grund af arvelige anlæg ville komme til at lide af sindssygdom og lignende eller af alvorlig og uhelbredelig legemlig sygdom). En social indikation, som foreslået af 18 af kommissionens 19 medlemmer, var udeladt.

I 1956 blev den medicinske indikation ændret til en såkaldt medicinsk-social indikation, og desuden blev der indført mulighed for legal svangerskabsafbrydelse, når kvinden i ganske særlige tilfælde skønnedes uegnet til at tage vare på sit barn på grund af alvorlige fysiske eller psykiske defekter eller andre lægeligt begrundede forhold.

I den følgende tid blev der blandt andet fra lægelig side stillet krav om fri adgang til abort inden for en vis tidsfrist. Loven om svangerskabsafbrydelse af 1970 gik dog ikke så langt. Ifølge denne kunne en kvinde uden særlig tilladelse få sit svangerskab afbrudt, hvis det var nødvendigt for at afværge livsfare eller alvorlig forringelse af hendes helbred, samt hvis hun var fyldt 38 år eller havde fået 4 børn. Efter tilladelse fra et samråd under Mødrehjælpen kunne hun få abort i en række tilfælde, herunder på ret vide sociale indikationer.

Allerede i 1973 blev denne lov afløst af loven om såkaldt fri abort. Herefter kan enhver kvinde, der har bopæl her i landet, få sit svangerskab afbrudt inden udløbet af 12. svangerskabsuge, forudsat visse regler om vejledning m.v. er opfyldt. Efter denne frist er der mulighed for uden særlig tilladelse at få svangerskabet afbrudt, hvis det er nødvendigt af hensyn til kvindens liv eller helbred. Med tilladelse kan det ske, hvis det i øvrigt er begrundet i hendes helbred, hvis den etiske eller eugeniske indikation er til stede, eller hvis sociale omstændigheder, svarende til de i 1970-loven angivne, taler herfor.

I årene før og efter straffelovens ikrafttræden skete der en række forbedringer i den ugifte mors situation. Den vigtigste er uden tvivl reglen om forskudsvis udbetaling fra det offentlige af alimenterationsbidrag, der med visse forbehold blev indført med børneloven i 1908 og senere flere gange udvidet. Men også oprettelsen af Mødrehjælpsinstitutionen i 1939 blev af stor betydning.

Kriminalstatistikken viser et støt fald i antallet af registrerede og pådømte tilfælde af barnedrab, fosterdrab (svangerskabsafbrydelser) og uforsvarlig omgang ved barnefødsel i tiden efter straffelovens ikrafttræden. For så vidt angår barnedrab og uforsvarlig omgang blev der registreret 37 tilfælde i 1933, et tal der ikke senere er overgået. I 1977 var tallet 0, mens det i 1975 og 1976 var henholdsvis 10 og 9 og i 1979 og 1980 henholdsvis 2 og 1.

Selv uden korrektion for befolkningstilvækst og for det faktum, at den nugældende straffelov medtager gifte kvinder som gerningskvinde til barnedrab og uforsvarlig omgang ved barnefødsel, kan det altså slås fast, at såvel antallet af opdagede forbrydelser som antallet af domfældte kvinder er faldet drastisk i løbet af de sidste 50 år. Spørgsmålet er, om der stadig er nogen skjult kriminalitet af betydning. Herom kan man måske generelt sige, at det er væsentligt sværere at slippe godt fra en fødsel i »dølgsmål« i vore dage end i tidligere århundreder. Samfundet kontrollerer nu det enkelte menneske i meget høj grad, skulestederne er blevet få, skraldespandene tømmes dagligt. Desuden er risikoen for at skulle sætte uønskede børn i verden blevet minimeret. Vi har »fri abort« og effektive præventive midler. Et kriminalitetsproblem, der tidligere ansås for at kræve drastiske strafferetlige reaktioner, er nu praktisk talt blevet løst ad anden vej.

Men indtil dette stadium i udviklingen blev nået, har der været tusindvis af kriminelle aborter, foretaget af kvinderne selv, af kvaksalvere og undertiden af læger, der trodsede de til enhver tid givne bestemmelser om, hvornår abort var tilladelig. På dette område var den skjulte kriminalitet altid enorm. Den første svangerskabskommission anslag i 1936 det årlige antal illegale svangerskabsafbrydelser til 1-2.000. Et enkelt medlem mente, at det snarere var 6.000. Knap 20 år senere antog den anden svangerskabskommission, at tallet var steget til 12-13.000 årligt. Den tredje svangerskabskommission, der gav betænkning i 1969, henviste til forskellige beregninger og skøn, hvoriblandt anførtes et maximumtal på 15-16.000 illegale aborter årligt.

Nogle af dem blev foretaget under helt groteske omstændigheder. En ganske vist atypisk sag fra 1959 skal refereres for at give indtryk af, hvordan forholdene kunne forme sig for visse kvinder så sent som i 1940'erne og 1950'erne.

Tiltalte i sagen var en gift mand, der havde 12 børn med sin kone. De var født i perioden 1932-52. Han havde i årene 1947-58 jævnligt samleje med to af sine døtre, der var født i 1933 og 1939. Han havde forsøgt at formå en tredje datter, født i 1937, til det samme, men det var lykkedes hende at undgå det. Begge døtre blev flere gange gravide. I nogle tilfælde afbrød faderen deres svangerskaber ved at pumpe sæbe- eller saltopløsning ind i deres underliv. Metoden havde ikke altid den ønskede virkning. Den ældste datter fødte derfor i 1951 og 1953 fuldbårne børn, som faderen overtalte sin kone til at dræbe umiddelbart efter fødslen, endnu inden navlestrengen var brudt. Derefter gravede han ligene ned ved bopælen. I 1956 og 1958 var denne datter indlagt på forskellige hospitaler i forbindelse med abort, den ene gang med en livsfarlig blodforgiftning.

En mentalerklæring karakteriserede tiltalte som normalt om end lidt tungt begavet. Hans følelsesliv var primitivt og unuanceret. Han var energisk, robust, egocentrisk og hensynsløs, selvoptaget og hysterisk, noget følelsesafstumpet, hidsig og brutal. Han var psykopatisk præget, af den selvhævdende, noget følelsesafstumpede og affektuligevægtige type. Hans kønsdrift var oprindeligt normalt rettet, men stærkt udviklet og gennem adskillige år forkvaklet. De lovovertrædelser, han var sigtet for, måtte ifølge psykiaterens opfattelse ses på baggrund af hans karakterologiske brist og stærke kønsdrift. Han kunne ikke anses for uegnet til påvirkning gennem almindelig straf.

Moderen blev tiltalt for medvirken til blodskam, idet hun flere gange havde opfordret døtrene til at have samleje med faderen, for medvirken til forsøg på svangerskabsafbrydelse i ét tilfælde og for drab på datterens to nyfødte børn. Hun blev i en mentalerklæring karakteriseret som sinke, uselvstændig, viljesvag og letledelig. Det blev understreget, at hun i mange år havde været ganske underkuppet af den dominerende, tyranniske og egoistiske ægtefælle.

Faderen blev dømt til fængsel på livstid og moderen til fængsel i 6 år. For hendes vedkommende tog retten ved strafudmålingen hensyn til hendes afhængighedsforhold til manden.

Den seneste i Ugeskrift for Retsvæsen refererede sag om barnedrab fra 1967. En 26-årig rengøringsassistent havde i flere år levet sammen med en 10 år ældre arbejdsmand. Fire gang havde forholdet fået følger. Det første barn blev i 1960 bortadopteret. Næste gang endte det med (spontan?) abort og tredje gang med for tidlig fødsel, hvorefter

ter barnet døde. Den sidste gang fødte kvinden uden hjælp på gård-
 toilletet til den ejendom, hvor hun boede. Det nyfødte barn kastede
 hun straks over plankeværket til nabogrunden, hvor det efter få ti-
 mers forløb omkom af kulde.

Mentalerklæringen karakteriserede kvinden som åndssvag i lettere
 grad samt overfladisk, barnlig, kortsynet og holdningsløs. På basis af
 denne blev hun af nævningerne erklæret skyldig i barnedrab, men
 straffuegnet efter straffelovens regler herom, og dømt til inddragelse
 under åndssvageforsorg.

Denne dom såvel som den ovenfor refererede fra 1959 er eksemp-
 ler på, hvordan menneskelig isolation og offentlige instansers (f.eks.
 hospitalers) manglende evne (eller vilje) til at gribe ind kan bidrage
 til, at socialt svage grupper (her kvinder) begår og bliver ofre for me-
 ningsløse forbrydelser. I begge sager bevirker mentalerklærningernes
 fokusering på individuelle psykiske defekter, at dette aspekt kamou-
 fleres.

Selv efter den frie aborts indførelse forekommer der tilfælde af
 skjult graviditet og hemmelig fødsel. I indledningskapitlet er sagen
 om den 16-årige skoleelev og hendes angst for forældrene beskrevet.
 Den stammer fra 1974.